

NOVINKY ZAHRANIČNÍ KNIHOVNICKÉ LITERATURY

Bulletin des bibliothèques de France (Francie)

FARENC, Julien a SUNÉ, Emmanuelle. Les ressources numériques cinéma et vidéo à la demande en bibliothèque publique [Digitální zdroje filmů a videí ve veřejné knihovně]. Online. Bulletin des bibliothèques de France (BBF). 2025, č. 1. e-ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2025-00-0000-004>. [cit. 2025-09-30].

V posledních letech došlo v mnoha francouzských knihovnách k úspěšnému zavedení služby přístupu k videoobsahu. Vytváření digitální nabídky však vyvolává otázky týkající se akviziční politiky, technických obtíží a finanční udržitelnosti. Tyto otázky vyvolaly mezi profesionály mnoho reakcí. V říjnu 2024 debaty vyústily ve zveřejnění otevřeného dopisu knihovnických profesních sdružení s názvem *Za přizpůsobenou a kvalitní digitální nabídku ve veřejných knihovnách* (<https://www.abf.asso.fr/1/22/1100/ABF/-lettre-ouverte-pour-une-offre-numerique-adaptee-et-de-qualite-en-bibliotheque-publique>). Ukázalo se, že je nezbytná spolupráce na národní úrovni. Ministerstvo kultury proto pověřilo Veřejnou informační knihovnu v Paříži (Bpi, <https://www.bpi.fr/en/home/>), aby od roku 2025 vykonávala v této oblasti úlohu národního koordinátora. Cílem je mimo jiné vytvářet prostor pro dialog mezi odborníky, knihovníky a dodavateli.

Digitální sbírky se tvoří jinak než sbírky fyzické. Knihovna si často předplácí tok obsahu, aniž by měla kontrolu nad konkrétními tituly. Nejčastěji se jedná o kanály filmových „trháků“ a novinek. Některé knihovny proto ve spolupráci s externími službami vytvořily platformy, do kterých samy vkládají vybrané filmy. Takové řešení však vyžaduje mnoho času a lidských zdrojů, kterých se regionálním knihovnám nedostává. Zapojení pracovníci by měli navíc zvládat jednání s dodavateli, komplexní vypracovávání veřejných zakázek, katalogizaci, technické zprovoznění, školení knihovníků a partnerů, komunikaci, hodnocení zdrojů, a nakonec i zhodnocení projektu. Spolupráce na národní úrovni umožňuje výměnu zkušeností mezi kolegy, v plánu je vývoj a šíření nástrojů, které knihovnám pomohou v každodenní správě placených digitálních zdrojů.

V současné době využívá většina knihoven pro svou nabídku filmů služeb externích poskytovatelů. Dominantní model VOD (*Video on Demand*), který je dnes založen na platbě za jednotlivé tituly, staví knihovny do paradoxní situace: čím více uživatelů nabídku využívá, tím více se zvyšují náklady, až se služba stane pro knihovnu finančně neudržitelnou. V Bpi byla proto zřízena komise pro hodnocení digitálních zdrojů, která předkládá dodavatelům kolektivní požadavky na přizpůsobení nabídek podle potřeb knihoven: zabezpečení výdajů, neomezený přístup a dodržování právního rámce (dostupnost, GDPR – *General Data Protection Regulation*, etické (zodpovědné) digitální prostředí atd.). Pokud jde o nabídky filmů, hodnotící komise vyzvala k přijetí modelu, který by se více blížil službám předplatného videa na vyžádání (SVOD, *subscription video on demand*). Například streamovací služba pro knihovny *Filmfriend* (<https://www.filmfriend.fr/fr/pages/home>) nabízí katalog filmů s neomezeným přístupem a užíváním za paušální cenu. Veřejným knihovnám umožňuje zabezpečit výdaje a soustředit se na nabídku.

Zároveň zaznívají otázky typu: Má vůbec smysl nabízet v knihovnách filmy? Uživatelé si je přece mohou obstarat i jinak. Navíc fenomén filmů na platformách je v rozporu s posláním knihoven, které spočívá v otevřenosti, dokumentové rozmanitosti a přístupnosti. Knihovna nemůže zabezpečit vyčerpávající nabídku, její volba mezi nabídkou a poptávkou vyvolává otázky reprezentativnosti.

Východiskem pro knihovny může být dokumentární film. Digitální platforma *Les yeux doc* (<https://www.lesyeuxdoc.fr/>), národní katalog dokumentárních filmů pro veřejné knihovny, je založena na konceptu, který umožňuje veřejné promítání v knihovnách a spolupracujících vězeňských nebo nemocničních zařízeních na základě speciálně vyjednaných autorských práv. Filmy jsou vybírány profesionály, po promítání následují tolik potřebné diskuze či workshopy. Platforma se v současné době podílí na projektu, jehož výstupem bude algoritmické doporučení uživateli na míru. Jde o práci na typologii dokumentárních filmů, která nenahrazuje indexování podle témat, ale má předvídat nová využití na základě křížově odkazovaného doporučení. Na rozdíl od komerčních platform jsou tyto nástroje navrhovány výhradně ve prospěch uživatele. Služba *Les yeux doc* je strukturována jako síť více než dvou tisíc předplacených čtenářských míst, opírající o několik témat. Nabízí i několik participativních projektů, například *Cenu publika*, jejíž vítězné filmy jsou následně po dobu jednoho měsíce souběžně promítány v celém regionu. Tomuto měsíci promítání předchází přípravné období, během kterého jsou nabízeny komunikační a mediační nástroje, např. online dialog s filmaři, pravidelná setkávání knihovníků k výměně zkušeností s promítáním dokumentárních filmů.

Článek je zakončen portrétem zvukového, obrazového a multimediálního portálu *Son, vidéo, multimédia* (PSVM, <https://www.bnf.fr/fr/departement-son-video-multimedia>) Francouzské národní knihovny, který je k dispozici ve všech jejích veřejných prostorách. Cílem portálu je obohatit nabídku původních audiovizuálních sbírek, doplnit sbírky jednotlivých oddělení o audiovizuální zdroje související s jejich konkrétním zaměřením a aktuálním děním, sloučit různé služby pod jeden vstup a zavést společné vyhledávací rozhraní. Nabízí bohatý a rozmanitý obsah v digitální podobě. Projekt již přinesl své plody: mezi roky 2023 a 2024 se počet využití audiovizuální techniky v příslušné studovně více než zdvojnásobil.

LARCHER, Nadège, LOTERIE, Joséphine a POÏVET, Damien. Canal-U: une plateforme audiovisuelle scientifique de référence pour les bibliothèques [Canal-U: referenční audiovizuální platforma pro vědu a výzkum v knihovnách]. Online. Bulletin des bibliothèques de France (BBF). 2025, č. 1. e-ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2025-00-0000-005>. [cit. 2025-09-30].

V současné době se přístup k informacím a vzdělání stále více přesouvá do online prostoru. Hrají knihovny nadále klíčovou roli v poskytování rozmanitých a kvalitních zdrojů? Francouzský akademický televizní *Canal-U* (www.canal-u.tv) jim v tom napomáhá – poskytuje volný přístup k rozsáhlé sbírce francouzských a frankofonních videí a podcastů ze světa vědy, ze kterých mohou knihovny snadno čerpat. Představuje důležitý zdroj pro instituce, které chtějí šířit a sdílet spolehlivé a kvalitní audiovizuální zdroje.

Platforma, podporovaná ministerstvem vysokého školství a vědy, byla zveřejněna v roce 2001 a je otevřená všem institucím zabývajícím se tvorbou znalostí. Více než 400 kanálů, 27 000 příspěvateľů identifikovaných pomocí trvalého identifikátoru PPN

(*Production PICA Number*, trvalý identifikátor bibliografického nebo autoritního záznamu užívaný ve francouzském vysokoškolském systému ABES – pozn. red.) nabízí přístup k multidisciplinárnímu a bohatému fondu, díky kterému je možné objevovat a sdílet vědu jiným způsobem. Na rozdíl od platforem jako YouTube nebo Vimeo je *Canal-U* založen na zcela veřejném a nekomerčním modelu. Obsah, který hostuje, je produkován univerzitami, knihovnami, laboratoři, výzkumnými ústavy, vědeckými asociacemi nebo nadacemi. Každá z těchto institucí má zdarma k dispozici vlastní kanál, který organizuje podle své redakční politiky. Ručí za spolehlivost a vědeckou přesnost nabízeného obsahu.

Jednou z předností *Canal-U* je jeho interoperabilita s informačními systémy knihoven. Platforma usnadňuje integraci zdrojů díky několika dokumentačním nástrojům: přiřazení DOI publikovaným vědeckým výstupům, sběru metadat pomocí protokolu OAI-PMH, standardizaci metadat prostřednictvím autoritního hesláře RAMEAU, interoperabilitě s identifikátory IdFef apod.

Canal-U není pouhým úložištěm vědeckých obsahů: nabízí bohatý multidisciplinární fond, který je přizpůsoben poslání knihoven. Dostupné obsahy pokrývají všechny obory vysokoškolského vzdělávání a výzkumu, od humanitních a společenských věd přes medicínu a inženýrské vědy až po exaktní a experimentální vědy. Díky rozmanitosti formátů mohou knihovny nabízet videa a podcasty přizpůsobené různým profilům uživatelů: kurzy a přednášky pro sebevzdělávání a jako doplněk vysokoškolského vzdělání, dokumenty a rozhovory s odborníky nebo konference a semináře.

Všechny podcasty a videa na *Canal-U* jsou volně přístupné. Platforma rovněž nabízí přispěvatele, aby své audio a video zdroje doprovázeli titulky a přepisy. Návštěvníci mají možnost si vytvořit účet, a ukládat své oblíbené položky, vytvářet a sdílet playlisty, přihlásit se k odběru měsíčního zpravodaje nebo podle svých zájmů sledovat autora, kanál nebo obor. Platforma shromažďuje pouze minimum osobních údajů, které jsou chráněny v souladu s GDPR.

Zařazení *Canal-U* mezi katalogy a databáze v akademické sféře je pro informační pracovníky skutečně výhodné, protože platforma řeší několik důležitých problémů, kterým knihovny čelí: zlepšuje vyhledatelnost audiovizuálních zdrojů díky správné indexaci a strukturovaným metadatům, nabízí alternativu ke komerčním platformám a zaručuje vědeckou kvalitu a trvalost obsahu.

Provozovatelé si jsou vědomi výzev spojených s šířením akademických audiovizuálních zdrojů. V současné době je zvažováno zavedení lokální umělé inteligence, která v první fázi umožní automatický přepis obsahu a vytvoření titulků. Následně by mohla navrhnout shrnutí a klíčová slova hesláře RAMEAU, která by byla použita až po schválení přispěvatele. Cílem je zpřístupnit platformu osobám se zdravotním postižením a celkově usnadnit vyhledávání a procházení obsahu.

LECRON, Florian. Pourquoi et comment former les bibliothécaires au cinéma et à l'audiovisuel? [Proč a jak vzdělávat knihovníky v oblasti kinematografie a audiovizuálních médií?]. Online. Bulletin des bibliothèques de France (BBF). 2025, č. 1. e-ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2025-00-0000-006>. [cit. 2025-09-30].

Budoucí knihovníci ve Francii nejsou v současné době soustavně vzděláváni v oblasti kinematografie a audiovizuálních dokumentů. Úlohy se ujaly organizace pořádající

doplňující profesní kurzy, ve kterých se knihovníci dozvědí, jak a kde získávat filmy, jak o nich mluvit a jak je promítat, jaké pořádat akce, aby vzbudily zájem, či jak vytvořit sbírky ve virtuálním světě.

Sdružení *Images en bibliothèques* (<https://imagesenbibliothèques.fr/>) propaguje dokumentární filmy v knihovnách, vytváří celostátní síť knihovníků-videotékařů a poskytuje kurzy reagující na potřeby a problémy mediáték (tj. knihoven soustřeďujících a nabízejících obsahy v nejrůznějších formátech). Zpočátku se školení týkalo převážně dokumentárních filmů, ale postupem času se rozšířilo i na televizní seriály a videohry. Sdružení dnes nabízí asi dvacet tematických kurzů ročně, které se konají převážně v Paříži a na filmových festivalech v regionech. Organizuje i kurzy na míru, aby vyhovělo potřebám místních struktur, zejména oblastních mediáték. S příchodem videa na vyžádání a ohlášeným zánikem fyzických nosičů lektori přemýšlejí o tom, jak nejlépe podporovat profesionály v jejich úsilí o demokratizaci filmové a audiovizuální kultury.

Francouzské knihovny začaly zavádět výpůjčky filmů již na konci 70. let. Kinosály i někteří knihovníci se proti tomu však ohrazovali. První kvůli potenciálně ušlému zisku a problematice autorských práv, druzí plně neuznávali jejich umělecký potenciál. Dokumentární film vyšel z této situace jako vítěz: nekonkuroval přímo komerčnímu prostoru a nabízel obsah s vysokou informační a vzdělávací hodnotou. Při založení organizace *Images en bibliothèques* (1989) bylo jejím hlavním cílem pomáhat knihovnám objevovat a propagovat právě dokumentární filmy. Na první kurzy o kinematografii však bylo třeba počkat až do roku 1998. Nabídka se rychle rozrůstala o další témata, zejména tvorbu a správu filmového fondu v knihovně, výběr filmů, vztah mezi zvukem a obrazem, animovaný film nebo film pro mládež. Podpora dokumentárního filmu však zůstala po dlouhou dobu hlavním zájmem asociace: v roce 2000 byla pověřena koordinací nové celostátní akce, Měsíce dokumentárního filmu, která nabízela jakékoli instituci (knihovně, kinu, škole, nemocnici, domovu důchodců, věznici atd.) promítat každý rok v listopadu dokumentární filmy a pořádat při té příležitosti setkání a debaty. Tato akce se brzy stala ústřední aktivitou sdružení a posílila jeho roli ve francouzském ekosystému dokumentární tvorby.

Cíle školení *Images en bibliothèques* lze rozdělit do tří hlavních kategorií. V první řadě se jedná o získávání praktických znalostí, které zahrnují technické a právní otázky související s vytvářením fondu dokumentárních filmů: Jak filmy získat? Co zahrnují práva na půjčování a práva na prohlížení v knihovnách? Jak uchovávat filmové nosiče? Jak uspořádat sbírky, aby byly pro uživatele atraktivní? V souladu s právními předpisy a na základě vlastních zkušeností knihovníků přednášející poskytují konkrétní informace užitečné pro každodenní správu fondu. Druhá kategorie je vlastně nadstavbou nabízených školení, jakkoli ta jsou obsáhlá a vyčerpávající. Nic nemůže nahradit zážitek z promítání filmu, a proto vznikla školení přímo na festivalech. Během kurzů jsou účastníci každé ráno zváni na diskusi o dílech, která zhlédli předchozího dne. Mohou sdílet pocity, vyjádřit divácké zážitky a případně posoudit, zda by bylo vhodné určitý film v knihovně nabídnout. Třetí kategorie kurzů zahrnuje různé dovednosti v oblasti komunikace s veřejností.

Souběžně s rozšířením videorekordérů VHS do většiny domácností začaly francouzské knihovny v polovině 90. let masivně investovat do fondu videodokumentů. Podíl hraných filmů rychle rostl a postupně zastínil podíl filmů dokumentárních. *Images en bibliothèques* na tuto situaci reagovalo a od konce roku 2000 začalo nabízet kurzy zaměřené na historii kinematografie nebo estetickou analýzu filmových děl. Současně se v nabídce asociace objevují i další témata: jak mluvit o filmech s uživateli, jak před-

stavit promítání a dobře ho technicky zajistit atd. V polovině roku 2010 se školení začala zabývat i seriály, videohrami nebo díly ve virtuální realitě. Nabídka kurzů odpovíděla na vývoj profese knihovníka, od kterého se již nepožaduje pouze budování a správa fondu, ale především jeho zpřístupňování s cílem vytvářet vazby mezi díly a veřejností.

V posledních letech, a zejména v souvislosti s epidemií covid-19, uživatelé radikálně změnili způsob, jakým konzumují filmy. Upustili od fyzických nosičů ve prospěch sledování filmů online. Mediatéky jsou nuceny se transformovat, aby mohly uživatelům i nadále zprostředkovávat audiovizuální obsah. Platformy videa na vyžádání se většinou opírají o model platby za jednotlivé tituly, který se ukazuje jako neslučitelný s rozpočtovými realitami místních samospráv. Pojem audiovizuální sbírka ztrácí svůj význam, videotékaři se ocitají v situaci, kdy jsou zbaveni svých úkolů výběru a propojování děl, nemluvě o zhodnocování a zprostředkovávání, které jsou bez fyzických nosičů mnohem složitější. Jak v této situaci nepropadnout katastrofismu nebo neupadnout do naivity? *Images en bibliothèques* přichází s novým školením zaměřeným na podcasty – díla, která je vhodné propagovat u široké veřejnosti, třeba i jako nástroje zprostředkování dalších knihovnických sbírek.

CUVILLIEZ, Benjamin. Le jeu vidéo dans les bibliothèques de lecture publique: prêt, espace et animations [Videohry ve veřejných knihovnách: půjčování, prostor a doprovodný program]. Online. Bulletin des bibliothèques de France (BBF). 2025, č. 1. e-ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2025-00-0000-007>. [cit. 2025-09-30].

Videohry se ve francouzských veřejných knihovnách objevují od roku 2000 a od roku 2010 jejich počet strmě roste. Přesto v roce 2019 pouze 421 ze 7737 knihoven uvedlo, že takovým fondem disponuje. (Většina údajů v článku pochází z vysokoškolské studie vypracované v roce 2024.)

Půjčování videoher v knihovnách je předmětem debat mezi odborníky, zejména pokud jde o právní aspekty. Vzhledem k tomu, že ve Francii k této problematice neexistuje přesná právní úprava a videohry jsou považovány za společné dílo, znamenalo by to, že pro každou hru by bylo nutné požádat o souhlas všechny osoby, které se podílely na vývoji, a to není proveditelné. I přes doporučení ministerstva nebyla dosud zahájena jednání s vydavateli a producenty. Oni sami se ale o problematiku videoher v knihovnách nezajímají, což umožňuje těmto institucím půjčovat bez rizika trestního stíhání. Právní vakuum však přetrvává.

Kromě toho je vyžadováno zavedení specifických pravidel pro půjčování. Ačkoli výpůjční doba je obdobná jako u ostatních dokumentů, více než polovina dotazovaných knihoven umožňuje uživatelům půjčit si vždy pouze jednu hru. Fond videoher nebývá rozsáhlý, proto je nutné, aby se dostalo na všechny. Navíc dohrát videohru do konce trvá obvykle déle než přečíst si knihu nebo zhlédnout film, není tedy nutné si jich půjčovat několik najednou. Posledním důležitým bodem, který je třeba vzít v úvahu, je omezení půjčování podle věku: 84 % respondentů uvádí, že jej uplatňuje, přičemž se řídí informací Evropského ratingového systému počítačových her (*Pan European Game Information*, PEGI), která je uvedena na obalech.

Kromě absenčních výpůjček si uživatelé mohou zahrát hry ve vyhrazených knihovnických prostorách, pokud jimi knihovna disponuje. Ke kvalitní hře je zapotřebí konzole, vlastní

hra, ale také televizor a pohovka. Kromě toho jsou videohry médiem hlučným – mnoho z nich lze hrát v režimu pro více hráčů, a zejména ti nejmladší při hře hovoří, někdy i křičí a rozčilují se. Proto řada knihoven nabízí videohráčům útočiště v samostatné místnosti, oddělené od zbytku knihovny.

Dalším problémem je otázka dohledu a přístupnosti. Knihovny si například mohou nechávat po dobu hraní kartu uživatele nebo nabízet hraní videoher pouze na rezervaci. Tak je možné vědět, kdo kdy hraje, stanovit maximální počet rezervací za den nebo týden a kontrolovat dobu hraní. Délka rezervací se obvykle pohybuje kolem jedné hodiny, což zabraňuje tomu, aby dítě strávilo celý den hraním, a umožňuje lépe řídit tok hráčů.

Pořádáním doprovodných akcí souvisejících s hraním videoher vytvářejí knihovníci vazby s uživateli i mezi nimi a zvýrazňují roli knihovny jako místa setkávání. Proto více než 90 % respondentů doprovodné akce nabízí. K tomu je nutné znát své uživatele a vědět, na koho cílíme. Dále je třeba investovat do lidských a materiálních zdrojů, dostupného vybavení, připojení potřebného pro provoz některých specifických konzolí atd. Knihovníci nejčastěji pořádají dva typy animací: Virtuální realita je pro většinu uživatelů poměrně výjimečná záležitost. Potřebujeme pro ni helmu s displejem pro úplné ponoření se do hry díky detekci pohybů hlavy a těla. Jedná se o zařízení, které vyžaduje dostatek prostoru, protože hráč se musí pohybovat. Kromě toho je poměrně nákladné a je nutné jej připojit k dostatečně výkonnému počítači. Souprava pro virtuální realitu není v domácnostech běžná, proto je její přítomnost v knihovně pro uživatele zajímavá. Nejoblíbenější doprovodnou aktivitou je však turnaj: je určen pro více hráčů a může trvat několik dní, během letních prázdnin dokonce i několik týdnů. Nejpopulárnějšími hrami jsou FIFA a Mario Kart. Zaznamenáváme však zjevný rozdíl v účasti chlapců a dívek. Videohry zůstávají kulturně spíše mužskou záležitostí, což se odráží i v turnajích. Chlapci, kteří se jich účastní, se často znají a přicházejí spolu. Dívky se proto, i když nejsou vyloučeny, necítí zvány.

Velké veřejné knihovny a knihovnické sítě nyní dávají dříve opovrhovaným videohram prostor: v Paříži například mediátéka Canopée, knihovna Václava Havla, Melville atd. V Montpellier nabízí mediátéka Émila Zoly herní počítače určené pro e-sport a hry pro více hráčů. Pařížská Veřejná informační knihovna (Bpi) představuje na každoročním festivalu *Press Start* novinky a umělecké zážitky z oblasti videoher. Národní knihovna Francie (BnF) nabízí řadu her a zařízení pro virtuální realitu, organizuje výzkumné konference a ve spolupráci s „týdnem her“ v Paříži (*Paris Games Week*) propaguje systém povinného deponování (ukládání) videoher.

GARAMBOIS, Marie a MALGOUYARD, Corinne. De Voyage en Italie aux Vampires: la collection de vidéos de la Cinémathèque française, enjeux de conservation et de diffusion d'un fonds original [Na cestě do Itálie i za upíry: sbírka videí ve Francouzské kinotéce a výzvy spojené s uchováváním a zpřístupňováním specifického fondu]. Online. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2025, č. 1. e-ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2025-00-0000-008>. [cit. 2025-09-30].

Francouzská Filmová knihovna byla založena v roce 1996 a původně zahrnovala dvanáct stanovišť pro přehrávání kazet VHS. Nabídka se každým rokem rozšiřovala a stanoviště byla často plně obsazena, zejména po roce 2001, kdy byly sbírky obohaceny o nosiče DVD. Knihovna už nesloužila pouze studentům, ale i obyvatelé čtvrti si zde

chodili pouštět filmy. V roce 2005 došlo k sestěhování Filmové knihovny do Francouzské kinotéky v pařížském Bercy (<https://www.cinematheque.fr/bibliotheque.html>). Sbírky kinotéky jsou rozděleny do dvou velkých celků: film a ne-film. Oddělení pro nefilmové sbírky je odpovědné za shromažďování, katalogizaci, uchovávání a šíření plakátů, reklamních materiálů, archivů, návrhů scénografů a kostýmních výtvarníků, knih, periodik, fotografií, tiskových přehledů a videí. Sbírky zahrnují i diapozitivy a promítačky, kostýmy, rekvizity, předměty a dekorace. Do kategorie nefilmových materiálů paradoxně patří i audiovizuální sbírky, které jsou k dispozici ke studiu ve videotéce. Originální fond se skládá z přibližně 17 000 videí: klasických i novějších filmů, nepostradatelných děl i rarit, které jsou denně doplňovány. Kinotéka původně disponovala dvaceti přehrávači DVD a VHS, ale jelikož počet uživatelů od roku 2020 soustavně klesal, byl koncept v nedávné době přepracován a počet prohlížečích stanic snížen. Nyní je vybavena deseti individuálními boxy: osm pro DVD a Blu-ray, jeden pro VHS a jeden pro prohlížení digitalizovaných filmů. K tomu přibýly dvě promítací kabiny vybavené sedacími vaky, kde lze pohodlně sledovat filmy, ať už individuálně nebo ve dvou.

Akviční kritéria této specifické sbírky se během doby vyvíjela. Původním posláním Filmové knihovny bylo nabízet pouze celovečerní hrané filmy, které by byly zajímavé pro uživatele-studenty. Dnes je cílem budování kvalitní sbírky, která má reprezentovat mezinárodní filmové dědictví a zahrnuje díla klasická i novinky, filmy pro zábavu i studium. Fond je doplňován dokumentárními, krátkými, animovanými a experimentálními filmy. Vybírány jsou na základě slavných jmen v titulcích nebo podle aktuálního programu instituce. Takto do sbírky nedávno přibýly romantické komedie, filmy Jamese Camerona nebo westerny. Pracovníci kinotéky provádějí soustavný monitoring filmografií významných režisérů a herců. Zvláštní pozornost je věnována filmům, které získaly ocenění na festivalech nebo dosáhly významného kritického či diváckého úspěchu. Velmi přísná legislativa však videotéce nedovoluje zakoupit filmy v běžných prodejnách. Aby bylo možné videa promítat v knihovně, instituci nebo organizaci, musí být zakoupena s institucionálními právy, která se liší podle způsobu použití a jsou předem sjednána s producenty, vydavateli a distributory. Situaci usnadňuje existence prostředníků mezi držiteli práv a nakupujícími organizacemi. Po přijetí objednávek, které jsou zadávány v rámci veřejných zakázek, je třeba každé video individuálně zkatalogizovat, zpřístupnit a nabídnout divákům.

V roce 2008 zahájila Francouzská kinotéka projekt digitalizace. Jako první přišly na řadu němé filmy, z nichž některé nebyly dosud vydány ve videoformátu. Postupně jsou doplňovány dalšími klasickými díly.

Ačkoli je sbírka v posledních letech více využívána, nevyřešeny zůstávají např. prostorové otázky a dokumenty jsou zatím uchovávány přímo u informačního pultu videotéky. Podmínky případného vyřazení se liší od běžných sbírek: práva jsou vázána na nosič, takže v úvahu přichází pouze likvidace; dary nebo prodej nejsou možné. A protože signatury jsou přidělovány v číselné řadě, bylo rozhodnuto o novém přečíslování při každém vyřazení dokumentu. Kromě toho je třeba sbírku videí přizpůsobovat technologickému vývoji: původní kazety VHS jsou nahrazovány DVD, a ta jsou zase nahrazována Blu-ray disky. Každý technologický pokrok proto vyžaduje i modernizaci vybavení pro přehrávání.

Videotéka je nyní pravidelně a hojně navštěvována uživateli z řad penzistů nebo nezaměstnaných, výzkumníků, filmových fanoušků, studentů, pravidelných návštěvníků kin nebo prostě jen zvědavců. Ačkoli návštěvníci stále sledují převážně filmové klasiky,

v posledních letech je patrný zájem o vzácnější filmy, které nebyly znovu vydány a nejsou dostupné na platformách ani na internetu.

BRÉHIER, Claire a JOYAUX, Valérie. Audiovisuel et multimédia au musée de l'Air et de l'Espace [Audiovizuální a multimediální sbírky v Muzeu letectví a vesmíru]. Online. Bulletin des bibliothèques de France (BBF). 2025, č. 1. e-ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2025-00-0000-009>. [cit. 2025-09-30].

Francouzské muzeum letectví a vesmíru (<https://www.museeairespace.fr>) disponuje Oddělením výzkumu a dokumentace. Jeho úkolem je spravovat studijní a vědeckou knihovnu (uchovávací knihy, rukopisy, periodika, technické poznámky, letáky a autogramy), fototéku, fotografické a audiovizuální sbírky, sbírky pohlednic a filatelie, soukromé archivy a další dokumenty týkající se letadel, osobností letectví, leteckých společností, letišť, vesmíru atd. (<https://www.museeairespace.fr/aller-plus-haut/documentation/>).

Audiovizuální sbírka byla vytvořena na základě darů amatérských filmů či filmů od leteckých výrobců, nákupem kopií filmů pro promítání v muzeu, ale i z vlastních zdrojů, kterými jsou záznamy natáčení během akcí muzea nebo zvukové nahrávky vzpomínek, které zorganizoval a sesbíral generál Pierre Lissarrague, ředitel muzea v letech 1973 až 1985. Všechny materiály se hromadily poněkud nesystematicky až do roku 2011, kdy byla přijata specializovaná informační pracovnice. Sbírka zahrnuje různorodé nosiče (filmy, magnetické pásky s filmy nebo zvukovými dokumenty, audiokazety) a představuje kulturní dědictví instituce. Doplnění fondů z externích zdrojů je možné při splnění speciálních akvizičních podmínek, které jsou v článku popsány.

Sbírky byly dosud seskupovány podle typu nosiče a uchovávány v prostorách se stabilní teplotou nebo v lepším případě s klimatizací. V první fázi byly analogové videosbírky shromažďovány v jednom skladu a další byl zřízen pro uložení filmů a zvukových nosičů. V druhé fázi se plánuje rozšíření klimatizovaného skladu, aby mohl trvale pojmout celou audiovizuální sbírku. Zvláštní pozornost je věnována dokumentům na celulózovém nitrátovém nosiči, je totiž chemicky nestabilní a vysoce hořlavý. Podařilo se je identifikovat s pomocí zaměstnanců Ústavu pro komunikaci a audiovizuální produkci ministerstva obrany (ECPAD) a Národního centra pro kinematografii a animaci (CNC). Obě instituce tyto filmy postupně přijímají k uchovávaní. Z důvodu ochrany duševního vlastnictví a s cílem neuchovávat to, co nemůžeme využívat nebo šířit, bylo v roce 2011 zahájeno třídění. Společnosti jako Aéroport de Paris, Paramount France, Air France, Gaumont Pathé Archives aj. i různé instituce získaly a získávají zpět některé ze svých filmů. Současně proběhla digitalizace fondů, které jsou považovány za jedinečné a jejichž nosič by mohl být poškozen dlouholetým nevhodným skladováním.

Veřejnost má možnost do sbírek nahlédnout například prostřednictvím stálých a dočasných výstav. Od roku 2021 je v provozu elektronická mediátéka určená pro odbornou i širokou veřejnost. Kromě toho byla v únoru 2023 otevřena rozlehlá mediátéka s hernou (více než 700 m²). Návštěvníci mohou studovat na třech dotykových multimediálních terminálech a v audiovizuální sekci zvané Na palubě. Terminály umožňují přístup k tematickým složkám zejména o letištích, balónovém létání, ženách v letectví, hydroplánech, průkopnících letectví, letech a přeletech, včetně příběhu prvního letu Paříž-Nouméa v roce 1932. Prostor Na palubě je koncipován jako interiér letadla, kde

je možné se usadit do sedadel a na dotykových obrazovkách prohlížet tematicky řazená videa a zvukové nahrávky. Další vzdělávací obsah je vysílán na kanálu *Canal U* (<https://www.canal-u.tv/chaines/mae>) muzea a je určen studentům a výzkumným pracovníkům. Nabízí mimo jiné vědecké přednášky a konference natočené v muzeu. Kromě toho muzeum vysílá na vlastním YouTube kanálu (<https://www.youtube.com/@MuseeAirEspaceParis>).

Díky dosavadní práci v oblasti konzervace, identifikace a ochrany se podařilo tuto dosud nedoceněnou sbírku zviditelnit. Oddělení výzkumu a dokumentace Muzea letectví a vesmíru chce nadále rozvíjet projekty otevřeného obsahu, zejména fotografických a audiovizuálních sbírek.

DUCARDONNET, Anaïs, GARREAU, Laurent a NAVIAUX Juliette. Être chercheurs d'images à la Bibliothèque nationale de France: histoire d'une collaboration entre la bibliothèque et la recherche universitaire [Jaké to je být výzkumníkem v oblasti obrazových dokumentů ve Francouzské národní knihovně: o spolupráci mezi knihovnou a univerzitním výzkumem]. Online. *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2025, č. 1. e-ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2025-00-0000-012>. [cit. 2025-09-30].

Výběrová řízení na pozice přidružených výzkumných pracovníků Národní knihovny Francie (BnF, <https://www.bnf.fr/fr/accueil-de-chercheurs>) byla vždy primárně určena doktorandům z různých oborů a studijních programů. Takto se BnF stává místem setkávání a intelektuální zvědavosti. Autoři v příspěvku popisují svoje zkušenosti s tímto programem v oblasti filmu a multimédií. Od počátku považovali BnF a obecněji knihovny za nejvhodnější místo pro svůj doktorský výzkum a budova Françoise Mitterranda se na nějakou dobu stala jejich hlavním pracovním prostorem – místem soustředění, objevování a předávání poznatků.

Laurent Garreau je absolventem filozofie na Univerzitě Rennes 1 a držitelem diplomu Zhodnocení filmového dědictví a audiovizuální paměti z Univerzity Paris 8. Během studia našel zálibu v návštěvách archivů a míst vědění a předávání znalostí. Při stáži v kinotéce v Québecu v něm vzklíčila myšlenka na téma disertační práce o archivech filmové cenzury ve Francii. BnF je podle něj ideálním místem pro zkoumání a srovnávání různých verzí cenzurovaných filmů.

Anaïs Ducardonnet se stala výzkumnou spolupracovnicí BnF během svého doktorátu z dějin umění na Univerzitě Paris 1 Panthéon-Sorbonne, je však absolventkou i magisterského programu Kinematografie, historie, teorie, archivy. Během studia navštěvovala kurz o audiovizuálních archivech a jejich uchovávání ve francouzských institucích. V diplomové práci se zabývala širším tématem videa na Pařížské škole výtvarných umění, v doktorském programu se zaměřuje na využití těchto technologií na Univerzitě ve Vincennes.

Juliette Naviaux absolvovala studium filmových věd. Díky specializaci na dokumentární film se dostala k audiovizuálnímu fondu psychiatrické léčebny v Lorquinu (departmán Moselle), který obsahuje amatérské filmy natočené ošetřovateli v 70. a 80. letech. Z objevu vzešel projekt interdisciplinární disertační práce na pomezí historie psychiatrie a amatérského filmu. Poté co Národní audiovizuální centrum pro duševní zdraví v Lorquinu darovalo BnF přibližně 2 700 kazet VHS, se zde podílela na jejich zpracování a zároveň pokračovala ve své disertační práci.

Od okamžiku podání žádosti o získání statusu přidruženého vědeckého pracovníka měli autoři možnost se setkat s několika specialisty z Oddělení audiovizuálních médií BnF, kteří jim pomohli nasměrovat výzkum tak, aby odpovídal společným potřebám obou prolínajících se světů. Laurent Garreau se setkal s archivářem a paleografem Alainem Carouem a jeho výzkum se začal ubírat třemi směry: institucionální historií povinného ukládání v oblasti pohyblivých obrazů; vytvořením sbírky cenzurovaných filmů, jejich studií a srovnáním; rozvojem spolupráce mezi audiovizuálním oddělením BnF a Národním centrem pedagogické dokumentace, doktorandovým zaměstnavatelem.

I pro Anaïs Ducardonnet bylo rozhodující setkání s Alainem Carouem během bakalářského studia. Tehdy si uvědomila rozsáhlost videoarchivu uchovávaného v BnF a potřebu jej lépe prozkoumat. Knihovna uchovává fond videozáznamů z Univerzity Paris 8 Vincennes – Saint-Denis, který se stal podkladem pro velkou část její disertace.

Cesta Juliette Naviaux je trochu odlišná. Kontaktovala BnF, když se dozvěděla, že psychiatrická léčebna v Lorquinu knihovně darovala svou audiovizuální sbírku. Chtěla si ji prohlédnout, aby mohla začít pracovat na disertační práci. Fond ještě nebyl zpracován, ale kazety byly na žádost doktorandky postupně digitalizovány. Tehdy Juliette přišla s nápadem požádat o status přidružené výzkumnice, aby získala ke sbírce privilegovaný přístup. Po krátkém školení v indexaci se mohla začít podílet na identifikaci a popisu kazet.

Tito tři výzkumníci ožívají sbírky, se kterými pracují, a tím reagují na potřebu BnF zviditelnit své audiovizuální fondy.

Status přidruženého výzkumného pracovníka existuje v BnF již více než dvacet let. Ačkoli většinou jde o doktorandy, program je otevřen studentům od druhého ročníku magisterského studia až do tří let po obhájení diplomové práce, vysokoškolským učitelům a výzkumným pracovníkům nebo profesionálům a umělcům, kteří provádějí výzkum mimo akademickou sféru. V roce 2024 bylo vybráno a přijato 14 nových výzkumníků do různých sbírkových oddělení, přičemž spolupráci je možné prodloužit až na tři roky.

GARCIA, Jean-Michel a de PASTRE, Béatrice. Le dépôt légal dématérialisé des films et vidéos: DELIA, le guichet unique du dépôt légal des images animées: comment la BnF et le CNC ont mis en place une solution simple structurée et sécurisée pour assurer le dépôt légal des films et des vidéos [Povinné ukládání nehmotného filmového dědictví: DELIA, jedinečný portál pro povinné ukládání filmových děl: Francouzská národní knihovna a Národní centrum pro kinematografii a animaci a jejich jednoduchý, zabezpečený systém zajišťující povinné ukládání filmů a videí]. Online. Bulletin des bibliothèques de France (BBF). 2025, č. 1. e-ISSN 1292-8399. Dostupné z: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2025-00-0000-010>. [cit. 2025-09-30].

Povinné ukládání, deponování filmových děl je ve Francii upraveno zákonem o kulturním dědictví. Od roku 1992 na proces dohlíží Národní centrum pro kinematografii a animaci (CNC, <https://www.cnc.fr/>). Povinnému ukládání podléhají francouzská i zahraniční filmová díla, krátká i celovečerní, pokud získala povolení k distribuci a jsou promítána v kinech. V návaznosti na to je Francouzská národní knihovna (BnF, <https://www.bnf.fr/fr/le-depot-legal-des-collections-sonores-video-et-multimedia>) povinna shromažďovat komerční videozáznamy šířené na platformách videa na vyžádání (VOD). Tato povinnost se vztahuje na všechny dokumenty šířené mimo okruh rodiny. Týká se tedy děl promítaných

na festivalech, filmů pro institucionální a firemní komunikaci, audiovizuálních vzdělávacích materiálů, filmů pro vědecký výzkum, produkce muzeí, kulturních zařízení, sdružení i spolků, uměleckých výstupů, záznamů živých představení, konferencí atd.

Nový portál DELIA (<https://delia.culture.gouv.fr/>) usnadňuje práci CNC (pro filmy) i BnF (pro videa) tím, že nabízí profesionálům, producentům, distributorům a vydavatelům, na něž se povinnost vztahuje, možnost v elektronické podobě ukládat přesné kopie svých filmových nebo videoděl, tak jak byla ve Francii vysílána. Portál funguje od listopadu 2021 a umožňuje jednoduché a bezpečné ukládání. Soubor musí splňovat určité technické charakteristiky, jež kombinují kvalitu nezbytnou pro použití a svým objemem proces příliš nezatěžují. Standardizované pojmenování souborů umožňuje jejich automatizované zpracování od vložení po archivaci.

K rozpoznávání audiovizuálních děl, odhalování duplicit a zadávání metadat pro popis díla byla zvolena norma ISAN (ISO 15706-1 a 15706-2), vytvořená na základě společné iniciativy francouzských a mezinárodních profesních organizací z oblasti kinematografie a audiovizuálního průmyslu. Umožňuje jednoznačnou identifikaci dokumentu a výměnu dat, zamezuje duplicitám. Předkladatel obdrží částečně vyplněný formulář, data zkontroluje a v případě potřeby doplní. Popis díla je vytvořen v informačních systémech obou institucí, aby byl viditelný pro širokou veřejnost, jak to stanoví zákon.

Pokud je dílo zpřístupněno v kinech a poté prostřednictvím VOD, je vyžadováno pouze jedno uložení s datem uvedení do distribuce VOD. Kromě hlavního videosouboru, trailerů a upoutávek obsahuje depozitum díla doplňkové dokumenty (články, fotografie z promítání, plakáty, anotace), rovněž v digitální podobě. Ocení je zejména příští generace.

Vzhledem k nákladům a ke spotřebě energie jsou využívány technologie pro ukládání dat s nízkou energetickou spotřebou jako kazety LTO 2, které ve srovnání s pevnými disky HDD 3 výrazně snižují emise CO₂. Ukládání na pásky je energeticky méně náročné a levnější než ukládání na disky. BnF z bezpečnostních důvodů provozuje vlastní servery, čímž snižuje svou závislost a uhlíkovou stopu. Zároveň se snaží zavádět systémy, které umožňují snížit počet serverů zapnutých v době mimo špičku, kdy je provoz nižší.

Odesílání souborů protokolem FTP je zabezpečeno digitálním otiskem. Soubor s příponou *.md5* je součástí úložiště: zajišťuje správný přenos a zabraňuje tak načítání neúplných souborů. Zpracování dokumentů je sledováno a prováděno na zjednodušených rozhraních a díky různým úrovním oprávnění lze velmi výrazně omezit přístup k uchovávaným souborům a jejich manipulaci. Archivační řetězec elektronických dokumentů se tvoří v souladu s normou ISO 14641-1, schválenou meziřesortním archivním úřadem Francie (SIAF).

Nahlížení do uložených filmů je upraveno zákonem a vyhrazeno profesionálům, výzkumným pracovníkům, vysokoškolským pedagogům a studentům magisterského nebo doktorského studia, kteří k tomu byli předem oprávněni. Probíhá v prostorách BnF na multimediálních prohlížečích stanicích bez přístupu zvenčí i v digitální knihovně *Gallica intra-muros*. Souběžně probíhá technický monitoring a celý proces je průběžně přizpůsobován nejnovějšímu vývoji.

Spoluprací na portálu DELIA potvrzují BnF a CNC svůj závazek zajistit sběr a dlouhodobou ochranu cenného kulturního dědictví, kterým filmové a audiovizuální dokumenty jsou.

Zpracovala: PhDr. Veronika Tichá

Redakčně připravila: PhDr. Anna Machová

TICHÁ, Veronika. Novinky zahraniční knihovnické literatury. *Knihovna: knihovnická revue*. 2025, roč. 36, č. 2, s. 103–114 ISSN 1801-3252.